

Koncepce přípravy občanů k obraně státu

Praha 2012

OBSAH

1.	ÚVOD	3
2.	ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU PŘÍPRAVY OBČANŮ K OBRANĚ	4
3.	KONCEPCE PŘÍPRAVY OBČANŮ K OBRANĚ	7
3.1	Režimy přípravy obyvatelstva k obraně	8
3.2	Koordinace a komplementarita aktivit rezortů MO a MV	8
3.3	Věcná řešení přípravy občanů k obraně	8
3.3.1	Příprava v rámci rezortu MO	9
3.3.2	Příprava mimo rezort MO	12
3.4	Institucionální rámec	15
3.5	Materiální a finanční zabezpečení	16
3.6	Opatření programového řízení	17
3.6.1	Plánovací opatření	17
3.6.2	Legislativní a nelegislativní opatření	18
3.6.3	Příprava studijní dokumentace	19
3.6.4	Informace vládě	20
4.	ZÁVĚR	21
5.	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	22

1. ÚVOD

Příprava občanů k obraně státu je jedním z nástrojů obranné politiky a je nedílnou součástí plánování obrany státu. Zákonná povinnost občanů bránit svou vlast¹ nezanikla ani s profesionalizací Armády České republiky (dále jen „AČR“). Systematická diferencovaná příprava občanů k obraně státu je jedním z předpokladů vytvoření potřebných schopností k zajišťování obrany jednotlivců i celé společnosti.

Úroveň připravenosti občanů k obraně státu významným způsobem ovlivňuje funkčnost systému obrany České republiky (dále jen „ČR“). Kvalita, pravidelnost a komplexní zaměření přípravy občanů k obraně může výrazně přispět nejen ke zvýšení úrovně ochrany obyvatel, ale i ke snižování škod na jejich majetku a zejména ke snížení ztrát na lidských životech jak při vyhlášení stavu ohrožení státu v souvislosti se zajišťováním obrany před vnějším napadením a válečného stavu, tak i za dalších situací vojenského charakteru, jež se dotýkají bezpečnostních zájmů ČR.

V systému zajišťování obrany jsou občané zároveň subjektem i objektem, proto je jejich role při zajišťování obrany státu jedinečná a je v zájmu státu a jeho institucí problematiku jejich přípravy k obraně řešit systematicky a koncepčně. Tato potřeba se stává významnější jednak v důsledku nepříznivého vývoje finančního rámce a z něj vyplývajícího požadavku na redukci rozsahu a konkrétních schopností ozbrojených sil ČR (dále jen „OS ČR“), a dále pak vzhledem k uvolňování vazeb mezi občany státu a OS ČR budovanými v mírovém stavu na profesionálním základě.

Koncepce přípravy občanů k obraně státu (dále jen „Koncepce“) vychází z institucionálního chápání zajišťování obrany, a ze základního principu, že za přípravu a zajišťování obrany státu odpovídá vláda, přičemž odpovídající díl odpovědnosti nesou rovněž další instituce státní správy a územní samosprávy a také občané. Za vlastní přípravu občanů k obraně státu odpovídají ministerstva a jiné správní úřady (dále jen „SÚ“) v rozsahu stanoveném příslušnými právními předpisy, přičemž její řízení a stanovení jejího rozsahu a obsahu je v gesci Ministerstva obrany (dále jen „MO“).

Koncepce na základě závěrů provedené analýzy současného stavu rozvíjí zásady stanovené Bílou knihou o obraně, Bezpečnostní strategií ČR a Obrannou strategií ČR. Popisuje priority a směry dalšího vývoje při zajišťování přípravy občanů k obraně státu.

Koncepce obsahuje výčet opatření k implementaci koncepčních záměrů a stanovuje odpovědnost a časový rámec plnění jednotlivých opatření.

¹ Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů.

2. ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU PŘÍPRAVY OBČANŮ K OBRANĚ

V současném právním řádu je příprava občanů k obraně státu řešena zákonem č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Zákon“). Podle § 52 tohoto Zákona je příprava občanů k obraně státu dobrovolná a má charakter vzdělávání, není-li Zákonem nebo jiným právním předpisem stanoveno jinak².

V souladu s ustanovením Zákona je příprava občanů k obraně státu nedílnou součástí plánování obrany státu. Zahrnuje zejména zdravotnickou přípravu, přípravu k civilní ochraně³, zájmovou činnost s technickým a sportovním zaměřením, přípravu obyvatelstva k sebeobraně a vzájemné pomoci a další činnosti spojené s branností a se zabezpečením přípravy k obraně státu⁴.

Příprava občanů na řešení krizových situací nevojenského charakteru je svým obsahovým zaměřením využitelná pro přípravu k obraně zčásti. Vychází především ze zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a vyhlášky Ministerstva vnitra (dále jen MV) č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva. Je realizována v gesci MV – Generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR (dále jen MV – GŘ HZS ČR). Základními koncepčními dokumenty k této problematice jsou *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020*⁵ a *Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení*⁶. V uvedených dokumentech je problematika ochrany obyvatelstva v případě stavu ohrožení státu a válečného stavu jakož i příprava občanů k obraně státu řešena velmi stručně.

Provádění přípravy občanů k obraně státu řídí MO, které zpracovává a vládě ke schválení předkládá koncepci přípravy občanů k obraně státu. Rozsah této přípravy se uvádí v plánu obrany státu. Podle § 52 Zákona za provádění přípravy občanů k obraně státu odpovídají rovněž všechna ministerstva, jiné SÚ a obce. Na přípravě občanů k obraně státu se mohou podílet i občanská sdružení, církve, náboženské společnosti a další právnické osoby v součinnosti s příslušnými krajskými a obecními úřady.

² Např. zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

³ Komplex opatření a úkolů podle Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I), vyhlášený sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 168/1991 Sb. Základní obsahový rámec civilní ochrany jako ochrany obyvatelstva vymezuje § 2 písm. e) zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tato součást přípravy náleží do působnosti MV.

⁴ § 3 a § 52 zákona č. 222/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁵ Schválená usnesením vlády ze dne 25. února 2008 č. 165.

⁶ Schválená usnesením BRS ze dne 16. listopadu 2004 č. 14.

V provádění přípravy občanů k obraně státu ve smyslu Zákona byly identifikovány následující problémy a jejich příčiny:

- liberální pojetí povinností občanů k obraně státu, zakotvené v příslušných právních předpisech, předpokládá povinnou přípravu občanů k obraně pouze v zákonem stanovených případech a režim přípravy zachovává i v situacích kdy se stát, vzhledem k vývoji bezpečnostní situace, nutně připravuje na uplatňování svých funkcí v přísnějším režimu, nebo když již takový stav nastal;
- nejsou nastaveny systémové a organizační vazby, které by umožnily přípravu (výchovu a vzdělávání) občanů k obraně v žádoucím rozsahu a s potřebným obsahem realizovat;
- nejsou stanoveny konkrétní působnosti na příslušných ministerstvech a dalších ústředních správních úřadech (dále jen ÚSÚ);
- právní úprava sice zmiňuje realizaci přípravy občanů k obraně, ta však není provedena dalšími právními předpisy, ani jiným způsobem rozpracována;
- nejsou dostatečně alokovány a využívány finanční prostředky pro přípravu občanů k obraně;
- neexistují účinné mechanismy a normativní postupy, které by podporovaly vzájemnou mezirezortní spolupráci při řešení přípravy občanů k obraně;
- problematika přípravy občanů k obraně není v potřebném rozsahu zahrnuta do osnov základních a středních škol a je zaměřována za ochranu obyvatelstva v případě krizových situací a mimořádných událostí nevojenského charakteru;
- role Univerzity obrany v Brně (dále jen UO) jakožto státní vysoké školy a možného významného nástroje realizace vzdělávání včetně zajišťování certifikací v rámci zvláštní odborné způsobilosti úředníků státní správy a územních samospráv v oblasti obrany státu je minimální a není právně vymezena;
- v Plánu obrany není rozpracován systém přípravy občanů k obraně státu v období zhoršování bezpečnostní situace v důsledku ohrožení vojenského charakteru a za stavu ohrožení státu;
- neexistuje koordinovaný přístup a podíl rezortu MO při zařazování problematiky obrany státu do studijních programů vysokých škol, proto příprava nemá jednotný obsah a její úroveň je závislá na připravenosti konkrétních lektorů a učitelů;
- není využíváno pozitivních zkušeností z řešení přípravy občanů k obraně z jiných zemí (např. Polsko, Maďarsko).

V rámci mezirezortní spolupráce je přínosem zejména snaha o začlenění tematiky obrany státu do všeobecného základu budoucích učitelů na pedagogických fakultách⁷. Funkční systém přípravy občanů k obraně státu však vyžaduje především politickou podporu a odpovídající právní normy. MO jako gestor předmětné oblasti je musí implementovat do systému plánování a součinnostních vazeb dotčených civilních subjektů.

Postupně se objevují určité tendence, kdy část odborné i laické veřejnosti si uvědomuje možné dopady nedostatků systému přípravy občanů k obraně na společnost a její bezpečnost. Důkazem politického zájmu je zařazení této problematiky do nejnovějších strategických dokumentů, Bezpečnostní strategie ČR a Obranné strategie ČR.

V návaznosti na tyto dokumenty je nutné k zajištění fungujícího systému přípravy použít principů diferencovaného přístupu a přizpůsobení obsahu této přípravy, výběru cílových skupin občanů a přizpůsobení intenzity konkrétních opatření přípravy občanů k obraně státu charakteru vzniklé situace. Klíčovým prvkem obranného systému musí být dokonale připravený odborník v oblasti zajišťování obrany státu, úředník státní správy a územní samosprávy. Jemu musejí být vytvářeny podmínky pro vzdělávání a současně musí jeho připravenost být náležitě prověřována – nástrojem je institut zvláštní odborné způsobilosti. Naopak kategorii ostatních dospělých občanů, která vzhledem k principu dobrovolnosti v přípravě občanů k obraně státu není, s výjimkou zákonem stanovených případů, v míru organizovaně připravována, bude zvýšená pozornost věnována v době mimořádných opatření a stavu ohrožení státu. K zajištění povědomí o povinnostech občana k obraně státu včetně branné povinnosti je nutné se zaměřit v mírovém stavu na kategorie žáků základních a středních škol a studentů vyšších odborných škol a na budoucí a stávající učitele.

Za největší problémy v systému vzdělávání pro přípravu občanů k obraně státu lze považovat absenci odpovědnosti a povinnosti dotčených orgánů danou zákony, neexistenci uceleného systému přípravy na celostátní úrovni, neexistenci uceleného zdroje informací a nezájem většiny občanů o přípravu. Problémem není zakotvit povinnost příslušných orgánů, ale stanovit způsob jak ji vynucovat. Otázkou také je, jakým způsobem přípravu provádět. Toto nejasné vymezení má za následek nesystematickou a nekoordinovanou činnost v oblasti vzdělávání občanů.

⁷ Schváleno usnesením vlády ze dne 5. října 2011 č. 734.

3. KONCEPCE PŘÍPRAVY OBČANŮ K OBRANĚ

Cílem Koncepce je popsat cílový stav systému provádění přípravy občanů k obraně státu nejenom z pohledu rezortu MO, ale především z hlediska celospolečenské potřeby, identifikovat legislativní změny, nutné pro implementaci koncepčních záměrů a vytvořit potřebný organizační a procesní rámec pro naplňování ustanovení platných právních předpisů a jiných závazných norem v této oblasti. Dále je cílem posílit roli MO i ostatních zainteresovaných rezortů při zvyšování připravenosti občanů k obraně v případě krizové situace vojenského charakteru, vytvořit podmínky pro jejich aktivní zapojení a připravenost k obraně státu.

Koncepce systémově rozšiřuje současnou přípravu občanů orientovanou na nevojenské krizové situace o přípravu občanů k obraně státu. Přitom vychází z možnosti využití shodných aspektů obou segmentů přípravy občanů na krizové situace (vojenské i nevojenské) s cílem zamezit duplicitním činností.

Kromě definování cílového stavu v oblasti provádění přípravy občanů k obraně státu obsahuje Koncepce rovněž výčet opatření k zajištění integrovaného a komplexního přístupu orgánů státní správy a územní samosprávy při řešení přípravy občanů na celé spektrum možných situací.

Koncepce akcentuje důležitost zavedení otevřené distanční přípravy občanů⁸, využívající moderní informační a komunikační prostředí a technologie, kterou lze úspěšně kombinovat s tradiční prezenční formou.

V Koncepti je zdůrazněna klíčová role samotného občana a nutnost jeho samostatného, zodpovědného a aktivního přístupu k získání potřebných informací, základních znalostí, dovedností a způsobů chování využitelných v případě nutnosti jeho participaci na zajišťování obrany státu. V době míru je hlavní motivací občanů jejich osobní připravenost k případnému plnění svého úkolu k zajištění obrany státu a možnost duálního využití některých získaných vědomostí a dovedností v osobním a profesním životě. Dále je občan motivován k aktivnímu zapojování do vzdělávacích aktivit k přípravě na obranu státu rovněž zvýšenou šancí k získání práce na pozici úředníka státní správy a územní samosprávy.

Cílem Koncepce je rovněž identifikovat opatření, jejichž prostřednictvím bude možné postupem času zlepšit a upevnit celkové povědomí veřejnosti o problematice přípravy občanů k obraně státu a o branné povinnosti a zesílit pocit její odpovědnosti za obranu vlasti.

Cílový stav je v koncepci popisován prostřednictvím přítomného času.

⁸ Přístup do všech distančních modulů je bez vstupních zkoušek.

3.1 Režimy přípravy obyvatelstva k obraně

Příprava obyvatelstva k obraně probíhá z hlediska obsahového zaměření, rozsahu, intenzity a organizace v různých režimech, v závislosti na aktuálním stavu ve státě⁹.

V režimu popsaném Koncepcí, jenž probíhá v běžném mírovém stavu státu, je plně respektován liberální přístup a princip dobrovolnosti přípravy, s výjimkou případů definovaných příslušnými právními předpisy.

V případě zhoršování mezinárodní bezpečnostní situace, jsou nařízením vlády ve státě vyhlášena mimořádná opatření před stavem ohrožení státu, a princip dobrovolnosti je nahrazen povinností. Příprava obyvatelstva k obraně je začleněna do zákonem vymezených mimořádných opatření. Rozsah, obsah a organizace přípravy včetně specifikace cílových skupin občanů jsou zahrnuty do plánů realizace mimořádných opatření před stavem ohrožení státu.

V případě vyhlášení stavu ohrožení státu příprava pokračuje v obdobném režimu, pouze jsou z přípravy osvobozeny osoby, již zapojené do plnění obranných úkolů. Plány přípravy obyvatelstva k obraně jsou součástí plánovaných opatření po vyhlášení stavu ohrožení státu.

Po vyhlášení válečného stavu je příprava občanů k obraně ukončena a v praktických opatřeních státu jsou využívány výsledky dosavadní přípravy.

3.2 Koordinace a komplementarita aktivit rezortů MO a MV

Vývoj bezpečnostního prostředí s sebou přináší celé spektrum vzájemně se prolínajících vnějších i vnitřních bezpečnostních hrozeb. Na tuto skutečnost odpovídajícím způsobem reaguje i systém přípravy obyvatelstva ČR. Je při ní využíván komplexní přístup, který k předcházení hrozeb a zmírnění jejich negativních dopadů kombinuje vojenské a civilní nástroje. Příprava občanů k obraně státu, prováděná v gesci MO, probíhá komplementárně s přípravou občanů na nevojenské krizové situace, realizovanou v působnosti MV, přičemž oba postupy se vzájemně ovlivňují a doplňují. Tento postup přispívá ke sjednocování opatření a nástrojů a k synergii krizového plánování a obranného plánování. Orgány státní správy a územní samosprávy v rámci své zákonné odpovědnosti realizují úkoly přípravy občanů k obraně státu stanovené v souladu s principy této Koncepce.

3.3 Věcná řešení přípravy občanů k obraně

Příprava občanů k obraně je důležitým celospolečenským úkolem, jenž je realizován za aktivní účasti obyvatelstva, cílevědomě, systémově a komplexně.

⁹ Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění zákona č. 300/2000 Sb.

Příprava občanů k obraně státu je zaměřena na získávání, uchovávání a prohlubování znalostí, vědomostí, dovedností a upevňování mravních vlastností potřebných k obraně státu. Je prováděna u nejširší populace při respektování specifík daných např. jejím věkem, pohlavím, sociálním zařazením a jinými aspekty. Z dlouhodobého hlediska je cílem dosáhnout takového stavu, aby každý občan v souladu s právním řádem ČR a při respektování výše uvedených specifík cítil svou stálou spoluodpovědnost za zajišťování obrany státu a byl na zajištění obrany připraven.

3.3.1 Příprava v rámci rezortu MO

V návaznosti na základní strategické dokumenty je v rezortu MO vytvořen systém přípravy vojenského personálu, který je orientován na komplexní řešení otázek zajišťování bezpečnosti, tj. jak vojenských, tak nevojenských krizových situací. Příprava vojáků a občanských zaměstnanců rezortu MO k obraně státu je zaměřena na formování rozvinutějšího vztahu jednotlivců i kolektivů k obraně vlasti než má ostatní populace a k vytvoření jejich odborných, fyzických, psychických i dalších předpokladů.

K pravidelné aktualizaci, případně doplnění znalostí a dovedností potřebných k výkonu funkce nebo činnosti pracovníků s vazbou na oblast plánování obrany státu a krizového řízení je využíván institut dalšího celoživotního vzdělávání.

Příprava personálu rezortu MO k zajišťování obrany státu je realizována především ve vojenských školách a výcvikových zařízeních rezortu MO prostřednictvím akreditovaných i neakreditovaných forem studia.

Akreditované formy studia na vojenských školách

Problematika přípravy k obraně státu je zařazena do školních vzdělávacích programů oborů vzdělání, které jsou zařazeny do vzdělávací nabídky vojenské střední školy (dále jen „VŠ“), rovněž tak je tomu u oborů vzdělání, které jsou zařazeny do vzdělávací nabídky vyšší odborné školy MO (dále jen „VOŠ MO“).

Na UO je problematika přípravy k obraně státu začleněna ve všech bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech. S předmětnou oblastí souvisí studijní obor Bezpečnostní management akreditovaného bakalářského studijního programu Ekonomika a management. Cílové skupiny této přípravy jsou vojáci, občanskí zaměstnanci rezortu MO a civilní studenti, tedy specialisté s přímou vazbou na problematiku ochrany obyvatelstva a krizového managementu. Na internetovém portálu UO je zájemcům o studium i širší veřejnosti k dispozici e-learningový přípravný kurz zaměřený výhradně na problematiku přípravy občanů k obraně státu.

Na VOŠ MO je problematika přípravy občanů k obraně státu začleněna ve vyšším odborném vzdělávání ve vzdělávacím programu Ochrana vojsk a obyvatelstva. Studenty (absolventy) tohoto programu jsou především vojáci, občanští zaměstnanci rezortu MO a civilní studenti – specialisté s přímou vazbou na problematiku krizového řízení.

Celoživotní vzdělávání v kurzech

V systému celoživotního vzdělávání je problematika přípravy občanů k obraně státu zařazena do výuky na UO a Velitelství výcviku – Vojenská akademie ve Vyškově (dále jen „VeV-VA“). V rámci těchto kurzů jsou na obranu státu připravováni vedle vojáků a občanských zaměstnanců rezortu MO rovněž odborníci na oblast bezpečnosti, obrany státu a krizového řízení z jednotlivých úřadů státní správy a územní samosprávy a jiných organizací.

Součástí vzdělávacích a výcvikových aktivit organizovaných rezortem MO jsou i aktivity zabývající se problematikou přípravy občanů k zajišťování obrany. Aktivity, které budou probíhat v příslušném kalendářním roce, jsou vybírány z Katalogu vzdělávacích a výcvikových aktivit podle požadavků odborných orgánů MO. Aktivity zaměřené na přípravu občanů k zajišťování obrany jsou zveřejňovány na internetových stránkách MO.

UO provádí přípravu občanů k obraně státu formou začlenění této problematiky do náplně kurzů generálního štábu, určených pro vrcholový management rezortu MO, kurzů vyšších důstojníků, určených pro střední management rezortu MO a dalších odborných kurzů, určených podle zákona pro specialisty na problematiku bezpečnosti, obrany státu a krizového řízení z jednotlivých úřadů státní správy a územní samosprávy a jiných organizací.

Rezort MO, v souladu s právními předpisy v rámci zajišťování zvláštní odborné způsobilosti, poskytuje prostřednictvím UO odpovídající vzdělání v oblasti přípravy občanů k obraně státu úředníkům státní správy a územní samosprávy.

VeV-VA zabezpečuje přípravu nejnižšího a středního managementu a specialistů rezortu MO v kariérových a odborných kurzech. Příprava vojáků k obraně státu je hlavní náplní vzdělávacího a výcvikového úsilí VeV-VA.

Informačně-komunikační aktivity na podporu přípravy občanů k obraně státu

Informačně-komunikační aktivity na podporu přípravy občanů k obraně státu vycházejí z komunikační strategie rezortu MO. Jejich prostřednictvím je široká veřejnost informována o problematice přípravy občanů k obraně státu. Tyto aktivity zároveň poskytují vybraným cílovým skupinám veřejnosti nezbytné informační a učební dokumenty a vytvářejí prostor ke komunikaci prostřednictvím tradičních i moderních komunikačních nástrojů, zejména tištěných a elektronických médií.

Rezortní informačně komunikační aktivity zaměřené na přípravu občanů k obraně státu jsou koordinovány příslušným odborným orgánem MO. Tento orgán zároveň zajišťuje a koordinuje spolupráci s mimorezortními subjekty.

K podpoře přípravy občanů k obraně státu jsou využívány zejména prezentace pro širokou veřejnost na celostátní i regionální úrovni, zaměřené na úkoly AČR, na spolupráci s aliančními a partnerskými zeměmi při zajišťování obrany a na působení AČR v zahraničních misích i v rámci integrovaného záchranného systému. Na regionální úrovni jsou tyto prezentace realizovány jednotlivými vojenskými útvary a zařízeními s možností využít spolupráci s jinými subjekty (samosprávné celky, veteránské, sportovní nebo hasičské organizace, školy, domovy mládeže nebo zařízení pro seniory). Informace o těchto aktivitách jsou veřejnosti zprostředkovávány prostřednictvím všech typů sdělovacích prostředků.

Problematika přípravy občanů k obraně státu je široké laické, ale i odborné veřejnosti, zprostředkovávána prostřednictvím internetového portálu MO a sociálních sítí, naplňujících roli zdroje informací a zároveň sloužících jako platforma pro výměnu názorů a odborné poradenství. Na internetovém portálu MO jsou vytvořeny e-learningové kurzy zaměřené výhradně na problematiku přípravy občanů k obraně státu, které oslovují různé cílové skupiny obyvatelstva.

Na podporu informovanosti veřejnosti o přípravě občanů k obraně státu jsou zaměřeny vybrané produkty vydavatelské a nakladatelské činnosti rezortu MO a část jeho produkční činnosti, např. krátké filmové materiály pro internetový portál MO a informační materiály pro televizi.

Úloha KVV při zabezpečení přípravy občanů k obraně státu

V rámci své teritoriální působnosti jsou krajská vojenská velitelství (dále jen KVV) koordinátorem dílčích aktivit územně příslušných vojenských útvarů, vojenských zařízení a vojenských záchranných útvarů v oblasti přípravy občanů k obraně státu. Těmto útvarům a zařízením poskytují nezbytnou metodickou pomoc při přípravě jednotlivých aktivit a podílejí se v celém rozsahu forem a metod na jejich praktické realizaci. O aktivitách připravovaných z ústřední úrovně jsou KVV informována odbornými orgány MO, které rovněž zajišťují, aby k jejich realizaci na teritoriu příslušného KVV docházelo ve vhodných termínech.

KVV podporují přípravu občanů k obraně státu přednáškovou a lektorskou činností, přitom spolupracují s orgány státní správy a samosprávy, se školami, školskými zařízeními a jinými subjekty. K přípravě občanů k obraně státu přispívají KVV rovněž svým podílem na

přípravě a výcviku záloh, zaměřeného na získávání znalostí a upevňování dovedností v základních druzích bojové přípravy a při přípravě k obraně.

KVV se prováděním odborných přednášek a poskytováním metodické pomoci podílejí rovněž na přípravě starostů obcí a pracovníků krizových oddělení a pracovišť územní samosprávy. Příprava těchto osob probíhá rovněž při procvičování činností spojených s plněním branné povinnosti občanů (např. odvodní řízení) na krajských úřadech (dále jen KÚ) a obecních úřadech obcí s rozšířenou působností (dále jen OÚORP).

Podpora provádění přípravy občanů k obraně státu je poskytována rovněž podílem KVV na organizování společenských, sportovních, kulturních či jiných akcí na místní nebo regionální úrovni, souvisejících s prezentací AČR na veřejnosti (např. dny dětí, dny otevřených dveří útvarů a zařízení AČR, střelecké soutěže, ukázky činnosti zájmových klubů).

3.3.2 Příprava mimo rezort MO

Příprava občanů k obraně státu probíhá formou vzdělávání, založeného na poznání národní identity, vojenských tradic, poslání, místa a role občana při obraně vlasti.

Příprava pedagogických pracovníků provádějících přípravu občanů k obraně státu

Příprava budoucích i stávajících pedagogů vyučujících problematiku přípravy občanů k obraně státu na všech typech škol je z kvalitativního i časového hlediska základním pilířem provádění přípravy občanů k obraně státu.

Příprava budoucích pedagogických pracovníků probíhá přímo ve VŠ připravujících budoucí učitele podle dokumentu „Začlenění tématik – Ochrana člověka za mimořádných událostí, péče o zdraví a dopravní výchova – do studijních programů pedagogických fakult“¹⁰.

Během studia získávají všichni budoucí učitelé napříč obory základy o významu členství ČR v Evropské unii (dále jen EU) a Severoatlantické alianci (dále jen NATO), o významu ozbrojených sil v demokratické společnosti a o jejich úkolech při zajišťování kolektivní obrany v souladu se Severoatlantickou smlouvou a při řešení krizových situací vojenského i nevojenského charakteru. Současně získají informace o základních pilířích zajišťování obrany státu a o významu a parametrech přípravy občanů k této obraně.

¹⁰ Dokument „Začlenění tématik – Ochrana člověka za mimořádných událostí, péče o zdraví a dopravní výchova - do studijních programů pedagogických fakult“ byl schválen usnesením vlády ČR dne 5. října 2011 č. 734. Dokument zpracovalo MV-GŘ HZS ČR, jako orgán pověřený v rámci MV, ve spolupráci s MŠMT, MZ, MD a MO. Na tvorbě se také podílely oslovené fakulty vysokých škol. Cílem materiálu bylo vytvoření společného vědomostního základu tzv. studijních základů, které jsou následně implementovány do vzdělávacích programů VŠ, což přispívá k jednotnému přístupu všech institucí k předmětné oblasti. Do studijních základů byla ze strany MO začleněna problematika „Význam ozbrojených sil v demokratické společnosti a význam přípravy občanů k obraně“.

Současně s přípravou budoucích pedagogických pracovníků probíhá navazující vzdělávání stávajících pedagogických pracovníků. K tomu jsou pro příslušné cílové skupiny pedagogických pracovníků připravovány programy dalšího profesního vzdělávání zaměřené na prohloubení kvalifikace, její udržování a pravidelnou aktualizaci a doplnění odborných znalostí z oblasti přípravy občanů k obraně státu. Na tomto se podílí zejména MO a MV v součinnosti s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“).

Příprava úředníků státní správy a územní samosprávy

Příprava úředníků státní správy a územní samosprávy je základním pilířem přípravy kategorie dospělých, kteří jsou mimo národní vzdělávací soustavu, s přímým dopadem na úroveň připravenosti obranného systému státu a celého státu k plnění opatření přípravy a zajištění obrany státu.

Úředníci státní správy a územní samosprávy na všech úrovních jsou k uplatnění odborných znalostí a vědomostí z oblasti zajišťování obrany státu ve své působnosti připravováni v rámci komplexní přípravy v oblasti krizového řízení. Problematice zajišťování obrany státu je v rámci této přípravy věnován samostatný vzdělávací modul.

Kvalifikace úředníků státní správy a územních samosprávných celků je prohlubována průběžným vzděláváním, prostřednictvím ověřování zvláštní odborné způsobilosti, vzděláváním vedoucích úředníků a vedoucích úřadů a přípravou volených zastupitelů. Tyto formy přípravy jsou prováděny v působnosti MV v úzké součinnosti s MO a s dalšími ÚSÚ, zejména s Ministerstvem zahraničních věcí (dále jen „MZV“) Ministerstvem zdravotnictví (dále jen „MZ“), Ministerstvem financí, Ministerstvem životního prostředí a Správou státních hmotných rezerv.

Odpovídající vzdělání v oblasti přípravy občanů k obraně státu poskytuje úředníkům státní správy a územní samosprávy, v souladu s právními předpisy v rámci zajišťování jejich zvláštní odborné způsobilosti, rezort MO prostřednictvím UO.

Pracovníci vykonávající vybrané správní činnosti, pro které je právním předpisem předepsána zvláštní odborná způsobilost, absolvují přípravu formou kurzů odborné způsobilosti, zakončených ověřením odborné způsobilosti a vydáním osvědčení. Problematice zajišťování obrany státu je v rámci této přípravy věnován samostatný vzdělávací modul.

Nedílnou součástí systému přípravy úředníků státní správy a územní samosprávy k výkonu činností majících vazbu na zajišťování obrany státu je soustavná metodická podpora a kontrola ze strany rezortu MO. Je prováděna odbornými orgány v rámci pravidelných kontrol přenesené působnosti a v rámci seminářů zaměřených na otázky zajišťování obrany

státu, problematiku mobilizace a operační přípravy státního území. Další formou přípravy úředníků státní správy a územní samosprávy v této oblasti jsou pravidelná cvičení orgánů krizového řízení NATO a EU, prováděná na centrální úrovni.

Důležitou součástí přípravy této cílové skupiny je distanční příprava, využívající moderní informační a komunikační prostředí a technologie, např. e-learningové kurzy. Tato forma přípravy může být využívána v kombinaci s prezenční formou.

Příprava studentů VŠ

Systematická příprava studentů veřejných vysokých škol k obraně státu není do akreditovaných studijních programů zařazena. K obraně státu a obecným otázkám bezpečnosti probíhá příprava studentů pouze u některých veřejných vysokých škol v rámci specializovaných studijních oborů příslušných studijních programů. Ostatní studenti jsou chápáni jako kategorie ostatní dospělá populace.

Příprava ostatní dospělé populace

Příprava a vzdělávání ostatní dospělé populace je zajišťována především formou zvyšování veřejné informovanosti na základě podkladů připravených MO. K tomu jsou na obecní, regionální, krajské nebo celostátní úrovni využívány tisk a další sdělovací prostředky. Pro nejširší populaci jsou rovněž zpracovány a na internetových stránkách MO snadno a bez omezení dostupné základní informační a vzdělávací produkty.

K přípravě občanů k obraně státu je rovněž využíván všeobecný rámec celoživotního vzdělávání nabízející kurzy, vzdělávací moduly případně rekvalifikační programy.

Příprava občanů k obraně státu všech kategorií populace je součástí mimořádných opatření a za stavu ohrožení státu je součástí plánovaných opatření. Příprava dospělé populace podléhající branné povinnosti je součástí přípravy vojáků v záloze, odvedenců a branců.

Příprava žáků v rámci základního a středního vzdělávání a studentů vyššího odborného vzdělávání

Příprava žáků je z hlediska dlouhodobého záměru stěžejním segmentem přípravy občanů k obraně státu. Problematika přípravy občanů k obraně státu je zařazena do obsahu vzdělávání základních, středních a vyšších odborných škol a konzervatoří a probíhá způsobem, zohledňujícím věk jednotlivých cílových skupin žáků a studentů i obsahové zaměření škol.

Vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty důležité pro osobní rozvoj jedince v oblasti přípravy občanů k obraně státu získané v průběhu povinné školní docházky jsou v průběhu středního vzdělávání rozvíjeny.

Problematika přípravy občanů k obraně státu je explicitně zahrnuta do rámcového vzdělávacího programu a následně do školních vzdělávacích programů základních a středních škol a akreditovaných programů vyšších odborných škol a konzervatoří. Vytváří tak u žáků a studentů pozitivní hodnotový systém opřený o historickou zkušenost a ovlivňuje jejich postoje v oblastech obrany státu a ochrany fyzického i duševního zdraví, životů, životního prostředí a majetku při různých rizikových situacích a mimořádných událostech vojenského charakteru. Přípravu řídí odborně připravený pedagogický sbor. Vybraná témata jsou zajišťována externě pracovníky MO, zejména UO.

Na této úrovni je příprava občanů k obraně státu zaměřena zejména na zdravotnickou přípravu, přípravu k civilní ochraně a přípravu k sebeobraně a vzájemné pomoci v krizových situacích vojenského i nevojenského charakteru. Žáci a studenti v rámci vzdělávání získávají základní informace o současném bezpečnostním prostředí, o výhodách členství ČR v mezinárodních bezpečnostních a politicko-vojenských organizacích, o principech obrany státu a o úloze OS ČR při zajišťování obrany státu a při řešení krizí nevojenského charakteru. Zároveň se seznamují s povinnostmi, které jim, jako občanům ČR, ve vztahu k obraně státu vyplývají z platných právních norem.

Příprava občanů k obraně státu je koncipována a v rámci jednotlivých oborů vzdělání prováděna tak, aby rozvíjela občanské a právní vědomí žáků a studentů, posilovala jejich smysl pro osobní i občanskou odpovědnost, motivovala je k aktivní a kvalitní účasti na životě demokratické společnosti v souvislosti s plněním úkolů obrany státu.

K přípravě občanů k obraně státu je využívána rovněž mimoškolní výchova, která podporuje činnosti spojené s branností a se zabezpečením přípravy k obraně státu. Je organizována tak, aby rozvíjela zájem a aktivitu žáků a studentů, zároveň umožnila uplatnění nabytých znalostí, vědomostí, dovedností v praxi, například organizováním soutěží, sportovními aktivitami, pobytem v přírodě nebo tvořivou hrou.

3.4 Institucionální rámec

Institucionální zabezpečení systému přípravy občanů k obraně státu využívá národní vzdělávací soustavu¹¹ a jiná zařízení subjektů stojících mimo vzdělávací soustavu, například občanských sdružení, církví, náboženských společností, neziskových organizací a dalších právnických osob. Vstup ostatních neziskových i ziskových subjektů má doplňkový charakter, přičemž je zajištěna kvalita jimi poskytovaných služeb a provedena racionální dělba práce mezi zainteresovanými institucemi.

¹¹ Vzdělávací soustava tak, jak ji definuje školský zákon, tedy bez rozdílu jednotlivých zřizovatelů.

Spolupráce všech orgánů odpovědných za provádění přípravy občanů k obraně státu s těmito subjekty směřuje k cílené účasti mládeže i dospělé populace na volnočasových aktivitách organizovaných na podporu přípravy občanů k obraně státu. Tyto aktivity mají různorodý charakter, jde zejména o zájmovou činnost s technickým a sportovním zaměřením, zábavná odpoledne, tematické dny, sportovní akce, přednášky, kurzy, semináře či besedy na různá témata.

3.5 Materiální a finanční zabezpečení

Zásadním předpokladem pro provádění přípravy občanů k obraně státu na všech úrovních a u všech cílových skupin je zajištění speciální pedagogické dokumentace, studijní literatury a dostupných informačních a propagačních materiálů.

Finanční krytí aktivit spojených s přípravou občanů budou hrazeny z prostředků již vyčleněných v rámci jednotlivých kapitol státního rozpočtu bez navýšení. V průběhu realizace Koncepce nevzniknou více náklady nad rámec stávajícího rozpočtu jednotlivých rozpočtových kapitol, určených obecně pro přípravu a vzdělávání úředníků státní správy a územní samosprávy v přenesené působnosti. Koncepce dává pouze podnět k rozšíření, případně k obsahové změně tematiky v rámci současného systému přípravy a vzdělávání těchto úředníků.

Finanční náklady na přípravu úředníků státní správy jsou hrazeny z prostředků již vyčleněných v rámci jednotlivých kapitol státního rozpočtu. Finanční náklady na přípravu úředníků územní samosprávy jsou hrazeny z prostředků již vyčleněných na výkon přenesené státní správy v rámci územních rozpočtů územních samosprávných celků.

Využití dotačních a rozvojových programů

MO poskytuje diferencovaně dotace nestátním neziskovým organizacím k uskutečnění jejich projektů, které přispívají k naplňování cílů státní dotační politiky vůči nestátním neziskovým organizacím, vyhlašovaných vládou vždy na následující kalendářní rok. Pro podporu provádění přípravy občanů k obraně státu je využíván zejména dotační program Podpora sportu a branné přípravy, v jehož rámci jsou dotovány projekty, umožňující uspořádání sportovních a branných aktivit pro všechny věkové kategorie široké veřejnosti. MO prostřednictvím programu svou dotační politikou napomáhá k získání dovedností a návyků využitelných v branně-bezpečnostní oblasti, k rozvoji fyzické zdatnosti obyvatelstva a k rozšíření nabídky sportovních a branných aktivit.

Využití programů obranného a bezpečnostního výzkumu, vývoje a inovací

ČR vytváří podmínky pro vědeckou a výzkumnou činnost pro potřeby obrany státu v kontextu praxe zavedené ve státech NATO a EU. Kromě rozvoje obranného výzkumu a vývoje je zvětšen podíl veřejných vysokých škol, vědeckých institucí a nevládních organizací na vytváření intelektuální a vědecké základny obrany státu.

Rezort MO podporuje vybrané projekty v oblasti nemateriálového výzkumu, experimentálního vývoje a inovací, vedoucí k provádění a podpoře přípravy občanů k obraně státu. Programy obranného a bezpečnostního výzkumu, vývoje a inovací jsou založeny na propojení humanitárních a přírodních věd, technologií, vojenských tradic a kultury. Jsou zaměřeny na tvorbu nástrojů ke zkvalitnění vzdělávání a branných aktivit (vzdělávací programy, kurzy, apod.) a informačně-komunikační aktivity zaměřené na podporu přípravy občanů k obraně státu.

3.6 Opatření programového řízení

3.6.1 Plánovací opatření

1. V souladu s působnostmi a Koncepcí rozvíjet spolupráci se subjekty mimo vzdělávací soustavu se zaměřením na jejich podíl v oblasti přípravy občanů k obraně státu.

Odpovídá: ministerstva

Součinnost: MO, KÚ a OÚORP dle vlastní působnosti

Termín: trvale

2. Pro podporu provádění přípravy občanů k obraně státu zpracovat výhled na roky 2014 – 2019 k využití:

- a) dotačních a rozvojových programů,

Odpovídá: MO

Součinnost: ÚSÚ, SÚ, KÚ, OÚORP a organizace mimo vzdělávací soustavu

Termín: 2013

- b) programů obranného a bezpečnostního výzkumu, vývoje a inovací.

Odpovídá: MO

Součinnost: ÚSÚ, SÚ, KÚ, OÚORP a RVVI

Termín: 2013

3. Zpracovat výhled na roky 2014 – 2019 v oblasti informačních a komunikačních aktivit zaměřených na přípravu občanů k obraně státu.

Odpovídá: MO

Součinnost: ÚSÚ, ÚS, KÚ a OÚORP

Termín: 2013

4. V návaznosti na provedení novely rámcového vzdělávacího programu zpracovat požadavky na lektorskou činnost poskytovanou rezortem MO.

Odpovídá: MŠMT

Součinnost: zřizovatelé škol, MO a KÚ

Termín: 2015

5. Pravidelně organizovat pracovní jednání k výměně zkušeností poznatků z realizace opatření přípravy občanů k obraně státu dle Koncepce.

Odpovídá: MO

Součinnost: ÚSÚ, SÚ a KÚ

Termín: jedenkrát ročně

6. Posoudit možnosti pro zpracování společné koncepce pro přípravu občanů k zajišťování bezpečnosti včetně obrany státu a předložit vládě návrh odpovídajícího postupu.

Odpovídá: MV, MO

Součinnost: ÚSÚ

Termín: 2015

7. V rámci následující aktualizace plánu obrany doplnit dokumentaci pro přípravu obyvatelstva k obraně za mimořádných opatření před stavem ohrožení státu a za stavu ohrožení státu.

Odpovídá: MO

Termín: v termínu aktualizace Plánu obrany

3.6.2 Legislativní a nelegislativní opatření

1. Provést potřebné úpravy Zákona, zajišťující vytvoření podmínek implementace Koncepce a provádění přípravy občanů k obraně státu.

Odpovídá: MO

Součinnost: ÚSÚ

Termín: 2013

2. Připravit změny zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů, k vymezení role UO a Policejní akademie jako významného nástroje realizace vzdělávání v oblasti bezpečnosti a obrany státu.

Odpovídá: MŠMT

Součinnost: MO, MV

Termín: v souladu s harmonogramem změny zákona o vysokých školách

3.6.3 Příprava studijní dokumentace

1. Zpracovat vzorový vzdělávací program přípravy občanů k obraně státu pro studijní obory vysokých škol zaměřené na problematiku bezpečnosti státu.

Odpovídá: MO (UO)

Součinnost: VŠ

Termín: 2013/2014

2. V rámci domény 2. řádu www.army.cz nebo v rámci její nově vytvořené nižší domény 3. řádu vytvořit internetové stránky s obsahovým zaměřením na oblast přípravy občanů k obraně státu a strukturovaný dle kategorií uvedených v Koncepti (učitelé, studenti, odborná i laická veřejnost) a zajistit provádění pravidelné aktualizace.

Odpovídá: MO

Součinnost: MŠMT, MV, KÚ a OÚORP

Termín: 2013

3. Zpracovat obsah programu dalšího vzdělávání stávajících pedagogů se zaměřením na problematiku přípravy občanů k obraně státu.

Odpovídá: MŠMT (NIDV)

Součinnost: MO

Termín: 2013

4. Zpracovat obsah přípravy občanů k obraně státu prováděné za mimořádných opatření nařízených vládou ČR a za stavu ohrožení státu.

Odpovídá: MO

Součinnost: ÚSÚ

Termín: 2014

5. Vytvořit podpůrné materiály pro studium problematiky obrany státu v návaznosti na usnesení vlády ze dne 5. října 2011 č. 734.

Odpovídá: MO

Součinnost: MV

Termín: pol. 2014

6. Připravit a uvést do provozu na internetovém portálu MO e-learningové kurzy pro vybrané kategorie populace k výuce a testování v oblasti přípravy občanů k obraně státu.

Odpovídá: MO

Součinnost: ostatní ministerstva, SÚ, KÚ a OÚORP

Termín: 2014

7. Zpracovat informační minimum k problematice příprava občanů k obraně státu a zařadit jej do programů celoživotního vzdělávání, vzdělávacích modulů a rekvalifikačních programů pro dospělou populaci.

Odpovídá: MO

Součinnost: MPSV a MV

Termín: 2014

8. Aktualizovat rámcové vzdělávací programy pro základní a střední vzdělávání v návaznosti na Koncepti a připravit jejich zavedení.

Odpovídá: MŠMT

Součinnost: MO, MV, KÚ a OÚORP

Termín: 2015

3.6.4 Informace vládě

1. Předkládat vládě informaci o stavu implementace Koncepte v rámci Zprávy o zajištění obrany ČR.

Odpovídá: MO

Součinnost: MŠMT, MV, KÚ a OÚORP

Termín: jedenkrát za čtyři roky

4. ZÁVĚR

Koncepce přípravy občanů k obraně státu je součástí plánování obrany státu. Její uvedení do praxe je založeno na promítnutí popsanych opatření do právního řádu a plánovacích dokumentů jednotlivých rezortů. Dosažení popsaneho cíloveho stavu je předpokládáno v roce 2018.

Koncepce je součástí struktury strategických koncepčních dokumentů pro oblast bezpečnosti a obrany státu, jež společně vytvářejí podmínky pro realizaci plánovaných opatření k zajištění obrany státu. Současně se podílejí na zvyšování úrovně připravenosti celé populace ČR na řešení celého spektra možných krizových situací bez ohledu na jejich charakter.

5. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AČR	- Armáda České republiky
BRS	- Bezpečnostní rada státu
ČR	- Česká republika
EU	- Evropská unie
KÚ	- Krajský úřad
KVV	- Krajské vojenské velitelství
MO	- Ministerstvo obrany
MV	- Ministerstvo vnitra
MV – GŘ HZS ČR	- Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky
MD	- Ministerstvo dopravy
MPSV	- Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MZ	- Ministerstvo zdravotnictví
MZV	- Ministerstvo zahraničních věcí
NATO	- Severoatlantická aliance
NDIV	- Národní institut pro další vzdělávání
OS ČR	- Ozbrojené síly České republiky
OÚORP	- Obecní úřad obce s rozšířenou působností
RVVI	- Rada pro výzkum, vývoj a inovace
SÚ	- Správní úřad
SŠ	- Střední škola
UO	- Univerzita obrany v Brně
ÚSÚ	- Ústřední správní úřad
VeV-VA	- Velitelství výcviku – Vojenská akademie
VOP	- Výbor pro obranné plánování
VŠŠ a VOŠ MO	- Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany
VŠ	- Vysoká škola